

Модернізація поліхудожньої освіти засобами культурологічного та синергетичного підходів

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність поліхудожньої освіти в умовах сучасних освітніх трансформацій та соціальних змін. Поліхудожня освіта сприяє формуванню всебічно розвинутої, культурно грамотної особистості, що є особливо важливим в епоху швидких змін і глобалізації. Обґрунтовано значення культурологічного підходу, який, акцентуючи увагу на культурній ідентичності, формує ціннісні орієнтири та толерантність у здобувачів освіти. Синергетичний підхід у поєднанні з культурологічним дозволяє інтегрувати різні види мистецтва для створення нового естетичного досвіду, розвиваючи критичне і системне мислення. Підкреслено, що поєднання цих підходів сприяє підготовці здобувачів освіти до розв'язання комплексних завдань і забезпечує формування соціально відповідальної особистості.

Ключові слова: поліхудожня освіта, культурологічний підхід, синергетичний підхід, культурна ідентичність, самоорганізація, інтеграція мистецтва.

Annotation. The article substantiates the relevance of multi-art education in the conditions of modern educational transformations and social changes. Polyart education contributes to the formation of a comprehensively developed, culturally literate personality, which is especially important in the era of rapid changes and globalization. The significance of the cultural approach is substantiated, which, focusing on cultural identity, forms value orientations and tolerance among students of education. A synergistic approach in combination with a cultural approach allows integrating different types of art to create a new aesthetic experience, developing critical and systemic thinking. It is emphasized that the combination of these approaches contributes to the preparation of students to solve complex tasks and ensures the formation of a socially responsible personality.

Keywords: multi-art education, cultural approach, synergistic approach, cultural identity, self-organization, integration of art.

В сучасних умовах модернізації освіти, фундаментальних змін у суспільстві набуває актуальності поліхудожня освіта, яка створює умови для формування всебічно розвинутої, культурно грамотної особистості, що є особливо важливим у період швидких змін і глобалізації.

Поліхудожня освіта дозволяє здобувачам освіти виходити за межі звичного мислення, розвиваючи гнучкість розуму і здатність до інноваційних підходів, що є необхідними в умовах сучасного ринку праці. Через інші види мистецтва здобувачі освіти навчаються виражати та розпізнавати власні почуття, що покращує їхній емоційний розвиток і допомагає будувати здорові соціальні відносини. Вона сприяє збагаченню національної ідентичності здобувачів освіти, допомагає пізнати культурні традиції, сприяє розвитку поваги до інших культур і народів.

Поліхудожня освіта реалізує міждисциплінарний підхід у навчанні, інтегрує знання з різних дисциплін, що сприяє формуванню системного мислення, розширює кругозір і готує здобувачів освіти до розв'язання комплексних завдань. Використання мистецьких методів в освітньому процесі робить його цікавішим, емоційно насиченим і мотивує здобувачів освіти до участі в ньому. Отже, поліхудожня освіта є актуальною як для розвитку індивідуальних якостей здобувачів освіти, так і для формування гармонійно розвинутого суспільства, здатного до культурного та емоційного збагачення.

Теоретико-методологічною основою розроблення наукових засад поліхудожньої освіти є культурологічний підхід, що безпосередньо пов'язаний із синергетичним.

Культурологічний означає, що першоосновою є культура, тобто домінуюча у суспільстві система цінностей, в якій загальнолюдські цінності виступають основними.

Формування змісту освіти у культурному контексті передбачає існування у відкритій системі, що зумовлює множинність поглядів на світ і місце людини в ньому, а також простір, який постійно розширюється, для суб'єктної та освітньої взаємодії, самопрояву, реалізації сутнісних, творчих сил особистості [4, с. 61]. Культурологічний підхід є концептуальною основою модернізації змісту професійної освіти, розвитку ідеї гуманітарної освіти.

Культурологічний підхід орієнтований на те, щоб здобувачі освіти усвідомили мистецтво як важливий компонент культурного життя суспільства, що передбачає вивчення культурної спадщини, символів, стилів і напрямів різних народів та епох.

Він дозволяє особистості зрозуміти власну культурну ідентичність і навчитися сприймати інші культури. Це особливо важливо в умовах глобалізації, завдяки міжкультурному діалогу, повазі до культурного різноманіття та розвитку толерантності.

Одним із завдань культурологічного підходу є формування ціннісних орієнтирів через призму мистецтва. Здобувачі освіти навчаються розпізнавати та оцінювати естетичні й етичні цінності, закладені у творах мистецтва, що сприяють формуванню власної системи цінностей та етичних принципів.

Культурологічний підхід підкреслює важливість історичного аспекту мистецтва. Вивчення різних епох, стилів і напрямів дозволяє зрозуміти еволюцію естетичних ідей, розвиток стилів і технік, а також вплив соціальних, політичних та економічних умов на мистецтво. Це дає можливість аналізувати твори мистецтва з позиції їх значення для свого часу.

Оскільки культурологічний підхід акцентує увагу на соціальній ролі мистецтва, він сприяє розвитку гуманістичних якостей, таких як емпатія, альтруїзм, повага до людської гідності та індивідуальності. Це виховує свідомого громадянина, здатного зрозуміти і підтримувати культурну спадщину, а також бачити красу у повсякденному житті.

У контексті вивчення різних стилів, жанрів і форм мистецтва культурологічний підхід сприяє формуванню естетичних смаків, умінь розрізняти і цінувати естетичні якості. Це важливо для розвитку художнього сприйняття, критичного оцінювання мистецьких творів і здатності зрозуміти естетичну цінність.

Культурологічний підхід взаємопов'язаний із синергетичним підходом в освіті. Синергетика, що має першочергову природничо-наукову основу, нині розглядається як засіб гуманізації освіти. Синергетика має інтегративну або синтетичну цінність [4, с. 63]. Синергетика – це міждисциплінарна наука, що досліджує принципи самоорганізації та взаємодії складних систем, здатних до самовідновлення та розвитку за допомогою взаємодії їх елементів. Це поняття підкреслює, що цілісна система має властивості, які неможливо пояснити, виходячи лише з її частин. В основі синергетики лежить інтеграція, що «забезпечує органічне поєднання різнорідних знань і методів пізнання на науково визначеній основі і є важливим, іноді вирішальним, чинником у формуванні світогляду особистості» [3, с. 13]. Елементами інтеграції можуть виступати уявлення, поняття про властивості предметів, світоглядні ідеї тощо [1, с. 49]. Необхідною умовою здійснення інтеграції є утворення внаслідок синтезу системи, яка має властивості цілісності [2, с. 37].

Синергетичний підхід ґрунтується на принципах взаємодії і взаємозв'язку різних видів мистецтва, спрямованих на створення нового рівня естетичного і культурного досвіду. Основні риси цього підходу полягають у такому:

- синергетичний підхід передбачає поєднання різних видів мистецтва (музики, живопису, театру, танцю тощо) у процесі навчання, що сприяє кращому сприйняттю та розумінню їх взаємодії. Наприклад, вивчення музики та живопису може допомогти здобувачам освіти краще зрозуміти гармонію та композицію як у видимому, так і в звуковому аспектах;

- важливим принципом синергетики є емерджентність, тобто виникнення нових

якостей і властивостей в результаті об'єднання різних елементів. У поліхудожній освіті емерджентність виражається у тому, що поєднання мистецьких форм дозволяє створити новий сенс, зміст і художнє сприйняття, які не могли б виникнути в рамках окремого виду мистецтва;

– синергетичний підхід сприяє розвитку творчих здібностей і нестандартного мислення, що сприяє розвитку у здобувачів освіти здатності бачити зв'язки між різними видами мистецтва, аналізувати їх спільні й відмінні риси та інтегрувати їх в єдину художню концепцію. Це, у свою чергу, розвиває критичне мислення та здатність до генерації інноваційних ідей;

– поліхудожня освіта у контексті синергетичного підходу сприяє розвитку у здобувачів освіти системного мислення і здатності бачити зв'язки між елементами. Це забезпечує сприймання мистецтва як комплексного процесу, який складається з чималої кількості елементів, що створюють єдину гармонійну систему;

– синергетика підкреслює роль самоорганізації та саморозвитку системи. В освітньому процесі це проявляється в тому, що здобувачі освіти навчаються самостійно визначати цілі, вибудовувати зв'язки між знаннями та вміннями, проявляти ініціативу у творчому самовираженні.

Синергетичний та культурологічний підходи доповнюють один одного в поліхудожній освіті, створюючи умови для комплексного розвитку особистості. Синергетичний підхід розвиває системне і творче мислення, інтегрує різні види мистецтва для створення нового естетичного досвіду, тоді як культурологічний підхід забезпечує соціальне розуміння та історичне значення мистецтва, сприяє вихованню цінностей і формуванню культурної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т., Марущак О., Стешин Є. Інтеграційний підхід до навчання учнів ПТНЗ художньої обробки металу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2019. Вип. 2. С. 46-53.
2. Кміт Я.М. Інтеграція та диференціація як об'єкти загальнонаукового і дидактичного аналізу. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1999. № 1. С. 35-40.
3. Марущак О.В. Інтеграція знань з матеріалознавства у професійній підготовці майбутніх фахівців швейного виробництва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2005. 255 с.
4. Марущак О.В., Поплінська Т.О., Лебідь С.О., Мудрак Н.В. Теоретико-методологічні основи поліхудожньої освіти бакалаврів образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації. *Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference: Scientific knowledge, aesthetic creativity and social practices*. Athens, Greece, 23-24 January. 2023. Pp. 60-64.

